سەرکەوتنی شۆڕش و ڕۆڵی بزووتنەوە سیاسییەکان.. دیمانەی حەسەن ساڵحی لەگەڵ حەمید تەقوایی

وەرگێڕانی بە کوردی: کاوە عومەر
بە پشتبەستن بە چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵی جەدید ئامادەکراوە

حەسەن ساڵحی: حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئێران لە ئۆکتۆبەری ساڵی ٢٠٠٠ لە بەڵگەنامەی پەسەندکراوی کۆنگرەی سێهەمی خۆیدا ڕایگەیاند کە داهاتووی سیاسی ئێران ڕووبەڕووبوونەوەی سێ بزووتنەوەی سیاسی گرنگە: بزووتنەوەی نەتەوەیی ئیسلامی، بزووتنەوەی ناسیۆنالیستی ڕۆژئاوا و دواجار بزووتنەوەی کۆمۆنیستی کرێکاری، کە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران لە ڕاستیدا سەر بەم بزووتنەوەی سێیەمەیە. دەمەوێت لە سەرەتاوە ئەم پرسیارەتان لێ بکەم، پێگەی ئەم سێ بزوتنەوەیە لە سەردەمی ئەم شۆڕشدا کە ئێمە شاهیدین چییە؟

حەمید تەقوایی: بە هۆی شۆڕشی ژن ژیان ئازادییەوە پێگەی ئەو بزووتنەوانە بەتەواوەتی گۆڕاوە بە بەراورد بە شەش حەوت مانگ لەمەوبەر، پێش دەستپێکردنی ئەم شۆڕشە.
تا ئەو جێگەیەی کە پەیوەندی بە بزووتنەوەی نەتەوەیی ئیسلامییەوە هەیە، دەبێ بڵێم بزووتنەوە بەناو ڕیفۆرمخوازی حکومەتی لەگەڵ گۆڕان چی و دووی خوردادییەکاندا کەسەر بەم بزووتنەوەیەن، بەتەواوی گەیشتوونەتە کۆتایی خەتەکە. دەزانن ئەم هێزانە پەێیەکیان لە حکومەتدایە. هەندێک لە باڵەکانی حکومەت کە بەهۆی ڕووداوە خراپەکانەوە پاڵیان پێوەنراوە بە ئۆپۆزسیۆن. بناژۆخوازەکان و خامنەیی شەخسی کە هەمیشە دەستی باڵایان لە حکومەتدا هەبووە، ئەوانیان لە حکومەت کردوەتە دەرەوە..
مەلەفی ئەم بزووتنەوەیە لە ڕاپەڕینی ساڵی ١٣٩٦وە داخراوە. بە دروشمی " چاکسازیخوازی بناژۆخواز ئیتر داستانەکە کۆتایی هاتووە"، بەڕاستی داستانەکە کۆتایی هاتووە. وە لە ڕێگای یەکەمدا هێزەکانی ئەم بزووتنەوەیە لە شۆڕشی ئێستادا هیچ جێگایەکیان نییە. بە تەواوی لەقاودراون و ڕسوا بوون. لێرە و لەوێ هەوڵ دەدەن، وەک ئەوەی موسەوی ڕایدەگەیەنێت کە دەستووری تێپەڕاندووە، یان ڕوحانی

هەندێکجار نوزە نوزەک دەکات و هتد. بەشێک لە کەسایەتییەکانی ئەم بزووتنەوەیە ئەمڕۆ ئیتر خۆیان بە لایەنگری کۆماری ئیسلامی نازانن و بە جۆرێک لە جۆرەکان ڕێژیمیان تێپەڕاندووە. بە واتایەکی تر ڕیزەکانیان بە تەواوی تێکچوون..

ئه مڕۆ ئه م بزووتنه وه یه له هه موو کاتێک زیاتر په یوه ندی به کۆمه ڵگه وه نییه و به ته واوی مایەپووچ و گۆشەگیرە و گەیشتووەتە بنبەست. ئەمە هەمیشە گوتوومانە کە تەمەنی بزووتنەوەی ئیسلامی نەتەوەیی بەقەد تەمەنی حکوومەت درێژە و ئێستا کە حکوومەت کەوتۆتە خوارەوە و شۆڕشێکی جەماوەری بەرفراوان لە دژی هەموو کۆماری ئیسلامی دروست بووە، ئیتر ئەم بزووتنەوەیە جێگەی لە ئیعرابدا نییە..

بزووتنەوەیەکی دیکەش بزووتنەوەی ناسیۆنالیزمی پرۆ ڕۆژئاوای ، کە بە بۆچوونی من بە وردتر پێی دەوترێت ناسیۆنالیزمی پیرۆ دەوڵەتەکانی ڕۆژئاوا. لە ئەدەبیاتی ئەمەدا ئەم بزووتنەوەیە پێی دەوترێت ناسیۆنالیزمی لایەنگری ڕۆژئاوا، بەڵام لایەنگری ناسیۆنالیزمی حکومەتەکانی ڕۆژئاوا ناوێکی فەرمیتری هەیە. هێزەکانی ئەم بزووتنەوە لایەنگری شارستانیەتی ڕۆژئاوا نین. ئەم هێزانە بە پاشایەتی و نیمچە پاشایەتی، زۆرێک لە کۆماریخوازان و ناسیۆنالیستەکان، تەنانەت نوێنەرایەتی لیبرالیزمی ڕۆژئاواش ناکەن. پشتیوانی ئاشکرا و نیمچە کراوە بە دەسەڵاتی پاشایەتی و جەختکردنەوە لەسەر هێڵی سووری یەکپارچەیی خاک یان مافی مرۆڤی کورۆشی و هتد، هەمووی لە ڕووی سیاسییەوە بەشێکن لە کۆنەپەرستی ڕۆژئاوایی و بەشێک نین لە لیبرالیزم یان تەنانەت هەمان دیموکراسی کە ئەم هێزانە ئیدیعای دەکەن. دیارە بنەچەی ئەم هێزانە ناسیۆنالیزمی توندڕەوی فارسە.

هێزە ڕاستڕەوەکانی ئۆپۆزسیۆنی سەر بە ئەم بزووتنەوەیە لەگەڵ سەرهەڵدانی شۆڕشی ژن ژیان ئازادیدا، ناچار بوون بە کەوتنە شوێن ڕەوتی پێشهاتەکان بوون. ئەم بزووتنەوەیە لە بیرکردنەوە و عەقیدە و ستراتیژەکەیدا دژی شۆڕشە. ئەم هێزانە شۆڕش بە ئاژاوە دەزانن، شۆڕش بە توندوتیژی دەزانن. شۆڕش دەبێتە هۆی ئەوەی کارەکە لە دەستی شارەزا و بیرۆکرات و تەکنۆکرات و خاوەنکارەکان دەربچێت، ئۆتۆریتەی سەرەوەییەکان دەشکێت و ئەمەش فاکتەری نەرێنییە لە ڕوانگەی هێزە ڕاستەکانی ئۆپۆزسیۆن و ناسیۆنالیستەکانەوە کە دەبێت ڕێگری لێبکرێت.

کاتێک شۆڕشی ژن ژیان ئازادی ڕوویدا، بە دڵنیایی ئەوان بنبەست بوون. ئەگەر لەسەر بنەمای خواست وئارەزووی ئەوان گۆڕانکاریەکان ڕوویبدایە، دەبوو ئاسۆی گۆڕانکاری لە سەرەوە و گۆڕینی ڕژێم و

ڕیفراندۆم و گۆڕانکاری لە دەستوور و هاوشێوەکانی لەسەرەوە دەبوو. هێڵ و ستراتیژ و ئاراستەی هێزە ڕاستەکان لە بنەڕەتدا وەک یەک بوو. شۆڕشی ژن ژیان ئازادی هەموو ئەمانەی لێدا و دەرکەوت دۆخەکە بە ئاراستەیەکی تردا دەڕوات. ئەوان ناچار بوون خۆیان وەک لایەنگری شۆڕش نیشان بدەن، بەڵام لە هەمان کاتدا هەوڵیان دا شۆڕش لە چوارچێوەی میللی نیشتیمانیدا بشێوێنن و لە ڕاستیدا بخنکێنن. شۆڕشی ژن ژیان ئازادی بە شۆڕشی نەتەوەیی ناودەبەن، باس لە یەکێتی نەتەوەیی، ئاسایشی نەتەوەیی، سنوورە نەتەوەییەکان، بەها نەتەوەییەکان دەکەن و بە گشتی هەوڵی شێواندن و بەلاڕیدابردنی شۆڕش دەدەن بزووتنەوەیەکی نەتەوەیی-نیشتمانی. کە بەتەواوی لەگەڵ دید و سیستەمی بەها و عەقیدەی ناسیۆنالیزمی فارسدا یەکدەگرێتەوە، واته تەنانەت دژی حزبە میللی نەتەوەییەکانە، بۆ نموونە لە کوردستان و ئازەربایجان و ناوچەکانی دیکە. هێڵی سووری یەکپارچەیی خاکی ناسیۆنالیزمی فارس لە ڕاستیدا هۆشداری و کێشانی هێڵێکە لە دژی هەر هێزێک کە بۆ نموونە خەڵکی کوردستان یان ئازەربایجان بە نەتەوە ناو دەبات یان دەیەوێت هەڵاواردن و چەوساندنەوەی نەتەوەیی نەهێڵێت. هەر باسێک نەک هەر جوداخوازی، بەڵکوو ئۆتۆنۆمی و خۆبەڕێوەبەری و فیدرالیزم لە ڕوانگەی ناسیۆنالیزمی فارسەوە لە ڕیزی هێڵە سوورەکانە و پێویستە سەرکوت بکرێت.
هەر لەبەر ئەم هۆکارە لە جاڕنامەکەیاندا هێڵی سووری یەکپارچەیی خاک بەرز دەکەنەوە و ڕایدەگەیەنن کە ئەرکی سوپا پاراستنی "یەکپارچەیی خاکە". ئەم ڕوونکردنەوەیە لەسەر ڕۆڵ و ئەرکی سوپا تەنانەت لە بازنەی لیبرالیزمی ڕۆژئاوا فڕێیان دەداتە دەرەوە. واته ئەو سوپایەی کە لیبرالیزمی ڕۆژئاوا لانیکەم بە فەرمی پێناسەی دەکات کە ئەرکی بەرگریکردن لە نیشتمان یان نەتەوە لە بەرامبەر دوژمنی دەرەکیدا هەیە، فەلسەفەی بوونی ناسیۆنالیزمی فارس پاراستنی یەکپارچەیی خاکە بەرامبەر بە هێزە ناوخۆییەکان، کە لە ڕوانگەی ئەوانەوە "جیاخوازی"ن. پێناسە دەکات.
ئەمە کۆنەپەرستیەکی تەواوەتیە. ئەمەش لە فاشیزمەوە نزیکە و تەنانەت لیبرالیزمی ڕۆژئاواش نییە. لە فەرهەنگی لیبرالیزمی ڕۆژئاوادا، جوداخوازی گوناهێکی گەورە نییە. لە زۆرێک لە وڵا تانی ڕۆژئاوا، دواجار پارتە جوداخوازەکان نوێنەریان لە پەرلەمان هەیە و بە ئازادی کار دەکەن. بێگومان حکومەتەکان بە گشتی دەیانەوێت سنوورەکانی وڵا تەکەیان پارێزراو بێت، بەڵام ئەمە وایان لێناکات جوداخوازی وەک تاوان و هێڵی سوور ڕابگەیەنن و لەشکر کێشی لەدژ ئەنجام بدەن.هەر وەک ئەوەی حکومەتە ناوەندەکان لە ئێران لە ماوەی سەد ساڵی ڕابردوودا چەندین جار کردوویانە.

هێزە ڕاستەکانی ئۆپۆزسیۆن لەگەڵ سەرهەڵدانی شۆڕشی ژن ژیان ئازادیدا هەوڵیاندا ئەو بەهایانە و گوتارە ناسیۆنالیستی-فاشیستەکان بخەنە ناو شۆڕشەکەوە. ئەم هەوڵانە تەواو پێچەوانەیە و بەتەواوی لەدژی ئەو دروشمانەیە کە خەڵک لە شەقامەکاندا دەیڵێنەوە.

بزووتنەوەی سێهەم بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکارییە. سەربەخۆ لەوەی کە پێگەی ئێستای ئەم بزووتنەوەیە لە شۆڕشی ئێستادا چییە، کە دواتر باسی دەکەم، سەرهەڵدانی شۆڕشی ژن ژیان ئازادی، بە تەواوی لەگەڵ هەڵسەنگاندنی هەلومەرج، هێز، ستراتیژی، سیستەمی بەهادا یەکدەگرێتەوە و ڕوونکردنەوەیەکە کە حیزبی ئێمە وەک هێزێکی سەر بە بزووتنەوەی کۆمۆنیزم کرێکاری لە بەرچاوی کۆمەڵگەدا دادەنێت. تەنانەت ئەوەی کە هەموو جیهان پێشهاتەکانی ئێستا بە شۆڕشی ژن ناودەبەن، پشتڕاستکردنەوەی ئەم یادەوەرییە زیندووەی مەنسوور حیکمەتە کە بیست و دوو ساڵ لەمەوبەر پێشبینی ئەوەی کردبوو کە شۆڕشی داهاتووی ئێران شۆڕشێکی ژنانە دەبێت. ساڵانێک لەمەوبەر دامەزراوەی شۆڕشی ژنان لەسەر ئەو بنەمایە دامەزرا کە چالاکی بەردەوام و بەدواداچوونی هەبووە و ڕۆڵێکی کاریگەری لە پڕۆسەی ئەم شۆڕشەدا هەبووە. لەرەوە بیگرە هەتا شۆڕی دژی حیجاب کە پرسێکی بنەڕەتی شۆڕشە. ئەمڕۆ مانەوە و نەمانەوەی حکومەت بەستراوەتەوە بە حیجابەوە. ئێمە دەبینین بزووتنەوەی دژی حیجاب چ ڕەهەندێکی قووڵ و فراوانی بەدەستهێناوە. ساڵانێکی زۆرە، ٨ی مارس بە ٨ی مارس، نەک هەر لە ڕۆژی جیهانی ژناندا، بەڵکو لە هەموو بۆنەیەکدا، حیجابی ئیسلامیمان وەک دیواری ئاپارتایدی سێکسی، وەک ئاڵای بێمافی ژنان و لە دەرەوەی وڵاتیش وەک ئاڵای بزووتنەوەی کۆنەپەرستانەی ئیسلامی سیاسی. ئێمە هەمیشە ڕەخنەمان لێگرتووە و لێمان داوە و شەڕمان لەگەڵ کردووە. ماوەیەکی زۆر لەمەوبەر ڕامانگەیاند کە حیجاب شوشەی ژیانی حکومەتە، کە کۆماری ئیسلامی بە حیجابەوە هاتووە و بەبێ حیجاب دەڕوات، بە توندی بەرگریمان لە جوڵەی کچی شەقامی شۆڕش و بزووتنەوەی بێ حیجاب کرد هەمیشە و لە هەموو شوێنێک، و ئەمڕۆش شاهیدی ئەوە دەبین کە شۆڕشی ئەم دواییە، کە بەهۆی کوشتنی مەحساوە بوو بەهۆی "حیجابی خراپ"ەوە، بە بزووتنەوەی سەرتاسەری حیجاب دەستی پێکرد، هەموو حکومەتی نائومێد و بێدەسەڵات کردووە.

بێگومان بەرەنگاربوونەوەی حیجابی زۆرەملی تەنیا یەکێکە لە مەیدانەکان. بزووتنەوەی مامۆستایان، بزووتنەوەی خانەنشینان، کە ئێستا لە شەقامەکاندا خەبات دەکەن بۆ بژێوی ژیان و کەرامەت، خەبات بۆ زیادکردنی موچە و ماف و چێژوەرگرتن لە ژیانێکی ئینسانی دەکەن، پایەیەکی دیکەی شۆڕشی ئێستایە. لەم بزوتنەوانەدا حیزبی

ئێمە هەمیشە ئاڵاهەڵگر بووە و خەباتی بۆ بژێوی ژیان و کەرامەتی بە مەیدانێکی گرنگی خەبات زانیوە، کە نەک هەر پرسی کرێکاران و موچەخۆرانیش، بەڵکو پرسی زۆرینەی خەڵک کە بەرو خوار هێڵی هەژاری پاڵنراون. پارتی ئێمە هەمیشە لە بزووتنەوەی دادپەروەری و دژی لەسێدارەدان و بەردبارانکردن، بزووتنەوەی ئازادکردنی زیندانیانی سیاسی، بەرگریکردن لە منداڵان، پاراستنی ژینگە و مافی کەوانە و هتد، کە زەمینە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکانی شۆڕشی ئێستا پێکهێناوە حزبی ئێمەش بەردەوام چالاک بووە.

ئەوەندەی پەیوەندی بە ئامانج و تەوەری شۆڕشەوە هەیە، پێموایە دروشمی سەرەکی ژن، ژیان ئازادی، بە تەواوی نیشانی دەدات کە حزبەکەمان چی دەڵێت. "ژن" بە واتای یەکسانی و ڕزگارییەکی تەواوەتی ژن و پیاوە چونکە لە کۆماری ئیسلامیدا کلیل و ئاڵای چەوساندنەوە و پەردەی خنکاندن لەسەر هەموو کۆمەڵگا بێ مافی ژنانە. بۆیە دروشمی ئازادی ژن ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە دوو پایەی ترەوە هەیە، ئەوانیش "ژیان" و "ئازادی" هەموو کۆمەڵگایە. ئەمە هەمیشە گوتاری حیزبی ئێمە بووە. وە قسەکردن لەسەر شۆڕشی ژنان ساڵانێک پێش دروستبوونی ئەم شۆڕشە، جەختکردنەوەمان لەسەر ڕزگاری ژن نیشان دەدات. جەختکردنەوە لەسەر شۆڕشی ژنان، نەک بە مانای شۆڕشێک تەنها لەسەر پرسی ئازادی ژن، بەڵکو وەک شۆڕشێک کە داوای ڕزگارکردنی تەواوی کۆمەڵگا دەکات لە هەموو نایەکسانییەک لە ژێر ئاڵای ئازادی ژندا. شۆڕشێک کە تێیدا ژنان ڕۆڵێکی جەوهەری دەگێڕن. شۆڕشی ئێستا بە ڕوونی وردی ئەم هەڵسەنگاندنانە نیشان دەدات.

لە پەیوەندی لەگەڵ "ژیان"دا، ئێمە هەمیشە لەگەڵ بژێوی ژیان و کەرامەت و چێژوەرگرتن لە ژیانێکی خۆشگوزەران و مرۆڤدۆستانە بووین بۆ هەمووان و بەردەوامیش بەم شێوەیە خەباتمان کردووە. ئەرکی ئێمە بنبڕکردنی هەژاری و نائەمنی ئابوورییە، ئەرکی ئێمە نەهێشتنی بۆشایی قووڵی نێوان هەژاری و سامانە. وەک چۆن کرێکاران دژ بە "موچەی فەلەکیی نەهامەتی گشتی" هەمیشە دروشمیان دەوتەوە. لە بەرنامەی دونیایەکی باشتردا داوای خوێندن و تەندروستی بێبەرامبەرمان کردووە، کە لە مێژە دروشمی بزووتنەوەی مامۆستایان و خانەنشینان بووە. ئەمانە مانای "ژیان"ن لە دروشمی ژن ژیان ئازادیدا. ژیان واتا خۆشگوزەرانی هەمووان لەسەر بنەمای پێشکەوتووترین پێوەرەکانی خۆشگوزەرانی، واتە هەڵوەشاندنەوەی کۆیلایەتی و ئیستغلالکردنی مووچە و کاری تاقەت پڕوکێنی کرێکاران، ئەمەش بە واتای داڕمانی ئەو بۆشاییە چینایەتییە زەبەلاحە و دۆڵی قووڵی نێوان هەژاری و سەروەت و سامان و دابینکردنی ژیانێکی ئینسانی و ئازاد و یەکسانە بۆ هەر کەسێک.

ئەمانە هەمووی پرسەکانی بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری و ئامانج و ئایدیالیحزبی ئێمەن، کە ئەمڕۆ دەبینین لە شۆڕشێکی گەورەدا، لە یەکەمین شۆڕشی ژنان لە مێژوودا ڕەنگدانەوەی هەیە.
ئیدارەی ئەوشورایی کە بۆ یەکەمجار کرێکارانی قامیشی شەکری هەفت تەپە چەند ساڵێک لەمەوبەر لەکاتی مانگرتنەکەیاندا وروژاندیان، هەروەها یەکێکە لە ئامانجە ڕاگەیەندراو و ستراتیژییەکانی حزبی ئێمە. ئیدارەی شورایی بە مانای نکۆڵیکردنی هەر جۆرە حکومەتێک لە سەرووی خەڵکەوە و بنبڕکردنی هەر جۆرە ستەم و دیکتاتۆریەتێک کە لە سەد ساڵی ڕابردوودا کۆمەڵگەی ئێرانی گرتووەتەوە. ئەم ئامانج و گوتار و خەباتانە بنەمای شۆڕشی گەورەی ئێستان.
لە هەلومەرجی ئێستادا ئەوەی ڕوونە ئەو هەڵوێستەیە کە حزبی ئێمە لە بزووتنەوەی کرێکاریدا بەهرەمەندە. بەتایبەت لە نێو کرێکارانی نەوتدا، هەروەها ئەو ڕۆڵە کردەیی و مەیدانییەی کە لە مانگرتن و ناڕەزایەتییەکانی کەرتە جۆربەجۆرەکانی کاردا هەیبوو.
سەیرکەن بەشێوەیە نییە تەنیا مەیلی کۆمۆنیستی لە بزووتنەوەی کرێکاریدا چالاکە. لە نێو کرێکاراندا مەیلی جۆراوجۆر هەیە، لە دووی خوردادەوە بۆ ڕاست و مەیلی ناسیۆنالیستی. بەڵام هەمیشەچەپ باڵا دەست بووە. دەکرێ بڵێین بزووتنەوەی کرێکاری هەمیشە لە خۆبە خۆ مەیلی چەپی هەبووە و لەم چوارچێوەیەشدا حیزب بە ڕوونی ڕۆڵێکی بنەڕەتی لە بەهێزکردنی مەیلی کۆمۆنیستی کرێکاری لە بزووتنەوەی کرێکاریدا گێڕاوە، کە پێموایە لە جاڕنامەکەدا ڕەنگدانەوەی هەیە لە ٢٠ ڕێکخراوی سەندیکا و مەدەنی و هەروەها جاڕنامەی داواکارییە پێشکەوتنخوازەکانی ژنان دەتوانرێت ببینرێت
هەروەک ئاماژەم پێدا خودی پێکهاتنی شۆڕش مۆری تەئید بوو لەسەر ئەو سیاسەتانە و لەسەر پرۆسەی ئەو پێشهاتانەی کە پێشبینیمان کرد و هەوڵماندا بەدەستی بهێنین. شۆڕش ئاهەنگی ئێمەیە. ئاهەنگێکە بۆ کۆمۆنیزمی کرێکاری. هەروەک وتم ئەوانی تریش شوێنی دەکەون، بەڵام ئێمە ئاڵاکەمان بەرزکردەوە. هەر لەو کاتەوەی بزووتنەوەی دووی خۆرداد دەستڕۆیشتوویان هەبوو و نافەرمانی مەدەنی و ڕژێم جەنج باس دەکرا، ئاڵای شۆڕشمان هەڵکرد، ئەمڕۆش پێکهێنانی شۆڕشی ژن، ژیان ئازادی لە خۆیدا□، □است ودروستی ئێمە و ئیعتیباری ئێمە و پێگەی تایبەتی حیزب لە دڵی، گۆڕانکاریەکدایە کە لە کۆمەڵگای ئێراندا ڕوودەدات.
حەسەن ساڵحی: حەمید تەقوای، تۆ باسی باڵا دەستی چەپی کۆمەڵگات کرد. پرسیاری من ئەوەیە تا چەند ڕێگە دەدەیت ڕووخانی کۆماری ئیسلامی بەپێی ئەو ستراتیژ و ئامانج و سیاسەتە ڕووبدات کە ئەم بزووتنەوەی چەپگەرایە، بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری نوێنەرایەتی

دەکات. واتە ئەو گەرەنتییە چییە کە ئەو هێزە سیاسیانەی تر کە باست کرد شۆڕش نەڕفێنن؟ ئێمە تا چەند مومکینە؟

حەمید تەقوایی: ڕەوتی مێژوو و ئاڵوگۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لە زانستە وردەکان نین کە وەک فیزیا و کیمیا پێشبینی بکرێن، بەڵام دەتوانیت هەڵسەنگاندنێکی دیاریکراو بکەیت و باسی ئەگەرەکان بکەیت. ئەوەندەی پەیوەندی بە ڕوونکردنەوە و هەڵسەنگاندنەوە هەیە، پێموایە چەپ لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە زۆر بەهێزە. مەبەستم تەنیا حیزبی ئێمە نییە. بە گشتی بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکان لە ئێران چەپ و ڕادیکاڵن. ئەوەی کە شۆڕش لەسەر ئازادی ژن دروست بووە نەک لەسەر سەربەخۆیی و پیشەسازی و گەشەی ئابووری، دژی بێگانە و هەژموونی بێگانە و هتد، نیشانەی سروشتی کۆمۆنیستی شۆڕشە.

شۆڕشەکانی سەدەی بیستەم بە شێوەیەکی سەرەکی جۆرێکی جیاواز بوون. ئەو شۆڕشانەی تەنانەت بەناوی کۆمۆنیزمیشەوە ڕوویاندا، مەبەست لێی قەرەبووکردنەوەی کەموکوڕییە ئابوورییەکان و تێپەڕاندنی دواکەوتوویی سیستەمی فیۆداڵی پێش سەرمایەداری بوو. تەنانەت دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەر، ڕەوتی پیشەسازی لە ڕووسیادا زاڵ بوو و جۆرێک لە سەرمایەداریی دەوڵەتی ڕێکخرا، کە هەرچەندە وڵاتەکەی کردە زلهێزێکی پیشەسازی گەورە، بەڵام هیچ پەیوەندییەکی بە خواست و ئایدیاڵە شۆڕشگێڕییە سەرەتاییەکانی بەلشەفیکەکانەوە نەبوو. لە چین دەبینین کە لە سەردەمی کۆمۆنیزمدا سەرمایەدارییەکی هاری کە لەسەر بنەمای قوتابخانەی شیکاگۆ دامەزراوە و زاڵ بووە.

شۆڕشەکانی سەدەی بیستەم، نزیکەی هەموویان، شۆڕش بوون لە چوارچێوەی جۆرێک لە ناسیۆنالیزم، پیشەسازی، گەڕانەوە بە کولتوری ڕەسەن لە دژی کۆلۆنیالیست و ئیمپریالیزم و دژی دەسەڵاتی بیانی. لە ئێرانیش هەمان شت بوو. شۆڕشی ساڵی ١٣٥٧ ڕێک لە ژینگەیەکی ئاوادا ڕوویدا. ئەگەر لە ئاستێکی بنەڕەتیدا بڕوانیت، بۆت دەردەکەوێت کە یەکێک لەو هۆکارانەی کە خومەینی توانی بەناوی شۆڕشەوە شۆڕش تێکبدات، ئەوە بوو کە ئەو گوتار و کەشوهەوایەی لەو قۆناغەدا هەبووە، دژە ئەمریکی و دژە ڕۆژئاوایی بووە. زۆر جار جەختم لەوە کردۆتەوە کە دوای کودەتاکەی ٢٨ی مورداد، کەشوهەوای دژە ئەمریکی و دژە ڕۆژئاوایی گشتی زاڵ بوو بەسەر ئۆپۆزسیۆندا. ئۆپۆزسیۆن، لە چەپ و ڕاست، ئاینی و ناسیۆنالیست، ئەمریکای وەک هۆکار و سەرچاوەی هەموو ئازارەکان و وابەستەیی حکومەتی شا بە ئەمریکاوە دەبینی. پێی وابوو دیکتاتۆرییەت دەگەڕێتەوە بۆ وابەستەیی. تەنانەت زۆربەی هێزە چەپەکانیش پێیان وابوو کە بەشێک لە بۆرژوازی کە سەربەخۆیە لە ئیمپریالیزم و بەناو کۆمپرادۆری ئەو سەردەمە نییە، دیموکراسی و ئازادیخوازە. پێیان وابوو دیکتاتۆری و

زوڵم و ستەم دەگەڕێتەوە بۆ پشتبەستن بە ئیمپریالیزم. پێیان وابوو شا دیکتاتۆرە، چونکە "سەگی زنجیر"ی ئیمپریالیزمە و هتد. ئەم کەش و هەوا و ئەم پارادایمە سیاسییە تا ڕادەی دژە ڕۆژئاواییبوون و دژە مۆدێرنیزم فراوانتر بووبوو کە ڕۆژئاوا نوێنەرایەتی دەکات.
بە شۆڕشی ساڵی ١٣٥٧ و دەسەڵاتی دیکتاتۆری حکوومەتی "سەربەخۆ و خۆماڵی"ی کۆماری ئیسلامی، ئەم فەزایە بە تەواوی لەناوچوو. دەرکەوت کە دیکتاتۆریەت پێویستییەکە بۆ کارکردنی سەرمایەداری لە ئێراندا و هۆکاری هەژموونی سەرمایەی بیانییەکان نییە. دەرکەوت بزووتنەوەیەکی وەک ئیسلامی سیاسی و دەوڵەتێکی وەک کۆماری ئیسلامی دەتوانێت هەم دژە ئەمریکی بێت و هەم هۆکاری دڕندەترین جۆری دیکتاتۆریەتی سەرمایەداری بێت.
ئەمڕۆ شۆڕشی ژن ژیان ئازادی لەبارودۆخێکی تەواو جیاوازدا ڕووی داوە. هیچ نیشانە و شوێنەواری ناسیۆنالیزم و کولتوری ناوخۆیی و خۆمی پیشەسازی و دژە بێگانەگەری و هتد تێیدا نابینیت. لایەنگری مۆدێرنیزم و دەستکەوتە پێشکەوتنخوازەکانی کولتوری ڕۆژئاوایە و بە ڕوونی ڕایدەگەیەنێت کە ژنان دەبێ بە تەواوی یەکسان بن لەگەڵ پیاوان. پێویستە هەموو هاوڵاتیان بە تەواوی یەکسان بن. کۆمەڵگا دەبێت ئازاد بێت، هیچ سنووردارکردنێک بۆ ئازادی دیاری ناکات، وەک سوکایەتی نەکردن بە شتە پیرۆزەکان، ئەم یان ئەو ڕێوڕەسمە نەتەوەیی- نیشتمانپەروەرانە و هتد. ئەوەی بەشێکە لە گوتار و بەهاکانی هێزە ڕاستەکان. ئەوەی خەڵک مەبەستیان لە ئازادی، ناسیۆنالیزم نییە. مەبەستیان ئەوە نییە پیرۆزی نەتەوەیی- نیشتمانی بە پیرۆزی ئیسلامی بگۆڕن. بەڵکو دەیانەوێت لە هەموو تابووە نەتەوەیی-ئاینییەکان ڕزگاریان بێت. پارادایمی ئەمڕۆ پارادایمی مۆدێرنیزم و هیومانیزم و بەها ئینسانییە گشتگیرەکانە.
خەڵک بە بێ هیچ تەبینی و مەرجێک ئازادییان دەوێت، لە ئازادی جل و بەرگەوە تا ئازادی مۆسیقا، هونەر، دەربڕین، بیرکردنەوە، مانگرتن، خۆپیشاندان، ڕێکخستن و…هتد. خەڵک ژیانێکی شایستەی ئینسانی سەدەی بیست و یەکیان دەوێت. ئه مڕۆ سۆشیال میدیا وای له خه ڵک کردووه چاویان به ڕووی جیهاندا بکه نه وه و خۆیان به هاوڵاتی پێشکه وتووترین کۆمه ڵگه کان به ڕاورد بکه ن و هیچ شتێکی که متر له پێشکه وتووترین کۆمه ڵگه قبووڵ نه که ن. ئەم شۆڕشە بە پێی دروشمی خۆی، لەسەر ئەو خواست و هیوا مرۆڤانە دامەزراوە.
ئەم پارادایمە گشتییە، ئەم فەزا گشتییە، ئەو فەزا و پارادایمەیە کە حیزبی ئێمە لەسەری دروست بووە و مزگێنیدەر و ئاڵاهەڵگری بووە. بێگومان مەبەستم ئەوە نییە کە هەموو ئەوانەی دروشمی ژن ژیان

ئازادی دەڵێنەوە، بێ ئەملاولا کۆمۆنیست یان لایەنگری حیزب بن. بەو
مانایەی کە بە شێوەیەکی بابەتیانە و عەینی کۆمەڵگا بەم ئاراستەیە
هاتووە و ئەمڕۆش شۆڕش ئاڵا و دروشم و تەوەرێکی هەیە کە بە تەواوی
لەگەڵ هێڵ و سیاسەت و ئاراستە و ستراتیژی کۆمۆنیزمی کرێکاری و
حیزبی ئێمەدا یەکدەگرێتەوە.
ئەمەش فاکتەری گرنگە کە هیوامان پێدەبەخشێت. ئەگەری زۆر هەیە لەم
دۆخەدا دەسەڵات بگرینە دەست. وە خەڵک دەتوانێت بێتە سەر دەسەڵات.
چونکە ئامانجی حزبی ئێمە دامەزراندنی حکومەتی شوراییە، واتە ئێمە
دەمانەوێت خەڵک ڕاستەوخۆ بەشداری حکومەت بکات، بەشداربێت، و
هیوادارین، و پێموایە کەشی گشتی ئەم قۆناغە ئەوە دەردەخات کە
ئەمە بەتەواوی مومکینە. تەنانەت لە شۆڕشی ١٣٥٧دا کە وەک وتم لە
نێو هێزە ئۆپۆزسیۆنەکانی سەردەمی پارادایم و کەشوهەوای فیکری دژە
ڕۆژئاوایی و دژە ئەمریکیدا باو بوو، لە دوای ڕووخانی شا، خەڵک لە
هەموو شوێنێک شوراکانیان دامەزراندا. دوو ساڵ و نیوی خایاند، تا
٣٠ی خوردادی ١٣٦٠، تا دواجار کۆماری ئیسلامی توانی شکست بە
شوراکان بهێنێت. لە هەموو شوێنێک شورایەک هەبوو و هەمووان ئازادی
و دیموکراسییان بە شوراکانەوە گرێدا.
ئەمجارە بە بڕوای من شۆڕش زۆر لەوە زیاتر دەڕوات. ئەمجارە
حکومەتیشورایی حزبی تایبەتی خۆی هەیە کە لەو ماوەیەدا وا
نەبووە.شوراکان لەخۆوە و لە خوارەوە پێکهاتبوون. ئەمڕۆ بەرنامەی
دنیایەکی باشتری حیزب حکومەتی شورایی بە وردی ڕوون کراوەتەوە.
ئەمجارەیان حیزبێکی دەستبەکارمان هەیە لە شۆڕشدا کە لە ساڵی
١٣٥٧دا لە هەبوونی دەرەکی نەبوو، ئەویشحزبی کۆمۆنیستی کرێکاری□.
ئەمانە وامان ل□□د□کەن ئومێدمان هەبێت کە بتوانین ئەم شۆڕشە
بگەینە سەرکەوتن.
حەسەن ساڵحی: دوا پرسیارم سەبارەت بە دۆخی حزبی کۆمۆنیستی
کرێکاری□. ویستم بزانم، بە بۆچوونی ئێوە خاڵە بەهێز و لاوازەکانی
ئەم حیزبە چین؟ ئەو بوارانە چین کە پێویستە حزب چالاکیەکانی تێدا
باشتر بکات؟ حیزب چی بکات بۆ ئەوەی جێگەی خۆی لە دڵی خەڵکدا
بەدەست بهێنێت و متمانەی گشتی بەدەست بهێنێت و ببێتە یەکەم
هەڵبژاردەی سیاسی خەڵکی ئێران؟
حەمید تەقوایی: ئەوەندەی پەیوەندی بە نوێنەرایەتی دڵی خەڵکەوە
هەیە، بە بۆچوونی من لە ئێستادا حزبی ئێمە ئەم پەیوەندییەی لەگەڵ
کۆمەڵگەدا هەیە. واتە ئێمە نوێنەرایەتی قسەی خەڵک دەکەین. سەیری
پێگەی بابەتیی سیاسەت و خواست و ئایدیاڵەکانی حیزب بکەن لە
کۆمەڵگادا یەک باسە و تا چەند خەڵک ئاگاداری ئەمەیە باسێکی ترە.
ئەوەندەی پەیوەندی بە فاکتەری یەکەمەوە هەیە، بە بڕوای من

دروشمەکانی حیزب بوونەتە کۆمەڵایەتی و جەماوەریی بۆ ئەوەی زۆرینەی خەڵک بزانن کە حیزبێک هەیە ساڵانێکە خەباتی کردووە و ئەم ڕێگایەی قیرتاو کردووە و بەربەستەکانی لە سەرڕێی لابردووە. کۆمەڵگا دەتوانێت بگاتە ئەوێ. بێگومان هەڵسوڕاوان دەزانن. بەڕای من زۆرێک لە هەڵسوڕاوان و ئەوانەی بەشدارن لە بزووتنەوەی کرێکاری، بزووتنەوەی خوێندکاری، بزووتنەوەی ژنان، دادخوازی و هتد ئەمە دەزانن، بەڵام جەماوەری دانیشتوان، جەماوەری خەڵک، ئەم شارەزاییەیان نییە. خۆشبەختانە لە دەی ئەم شۆڕشەدا، لە ڕووی هۆشیاری جەماوەرییەوە، کۆمەڵگا بەم ئاراستەیە دەڕوات.

سەیرکەن هەموو شۆڕشێک، بەپێی پێناسە، هەلومەرجی لەبار بۆ کۆمۆنیستەکان دروست دەکات. تەنانەت لە شۆڕشی ١٣٥٧یشدا، گروپە کۆمۆنیستەکانی وەک چریکە فیداییەکانی خەڵک، هەرچەندە لە ١٠ کەس زیاتر نەبوون کە لە زیندان ئازاد بکرێن، بەڵام توانیان خۆپیشاندانی جەماوەری ڕێکبخەن. بەم مانایە شۆڕش چەپ گەورە دەکات و لەسەر شانی بەرزی دەکاتەوە. لە شێوازی سەرەتاییدا ئەمە بۆ حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریش ڕاستە کە دەیان ساڵە خەبات بۆ پێکھێنانی شۆڕش دەکات. بۆیە پێویستە بگوترێ حزبی ئەمە لە ڕوانگەی بابەتیی و کۆمەڵایەتییەوە هەڵوێستێکی زۆر لەباری هەیە. بەڵام دەبێت وا لە جەماوەری خەڵک بکەین ئەمە ببینن و حیزب بناسن. هەڵوێستی حیزب ببینن و بتوانن بەناوی خۆیانەوە هەڵیبژێرن. هێشتا زۆر شتمان ماوە بۆ گەیشتن بەو ئامانجە. ئەمە هێشتا لەو خاڵەدا نین. شۆڕش هێشتا گەنجە، دەتوانین بڵێین، دەبێت هەوڵبدەین بە هەمان ئاراستەدا بەرەو پێشەوە بچین.

لە سەردەمێکدا پێموایە ئەوە لە سمیناری "ئایا دەکرێت کۆمۆنیزم لە ئێران سەربکەوێت" بوو کە مەنسور حیکمەت ڕایگەیاند کە هەر ئەوەندە بەسە کە شەش مانگ بارودۆخی چالاکی سیاسی ئازاد دەستەبەربکرێت،هەر ئەوەندە بەسە ڕێگە بدرێت حزبەکان بە ئازادی کاربکەن هەتا خەڵک ئەمە هەڵیبژێرێت. ئەمە تا ئەمڕۆش ڕاستە. ئەمە هێشتا لە ئێران ئەو هەلومەرجەمان نییە، ڕژێم سەرکوت دەکات، هەڵسوڕاوی حیزب ناتوانێت خۆی بناسێنێت و ناچارە نکۆڵی لە ناسنامەی حیزبیی خۆی بکات. ڕابەری کردەیی و مەیدانی کۆمۆنیست هێشتا زۆرتر شاراوەن. بەڵام ئەگەر ئەم هەلومەرجانە بگۆڕدرێن و هاوسەنگی هێز بگاتە ئاستێک کە حزبەکان بتوانن فراوان ببن، پێموایەحزبی ئەمە بەخێرایی دەتوانێت چەند ئەوەندەی ئەمڕۆ هێز کۆبکاتەوە.

ئەوەندەی پەیوەندی بە ئەمڕۆوە هەیە، بەڕای من ئەو بوارانەی کە لاوازی ئێمەن و پێویستە بتوانین بەسەریدا زاڵ بین و چالاکییەکانمان باشتر بکەین، بە بڕوای ئەوە، یەکێکە لە بەکارھێنانی بەرفراوان و

گونجاو و چالاکانەی سۆشیال میدیا. حزبی ئەمە لەو ئاستەدا پێشکەوتنی ئەوتۆی لەم بوارەدا بەدەست نەهێناوە کە پێویستە. من ناچمە ناو ئاستەنگە کردەیی و تەکنیکییەکانی ئەم کارە، بەڵکو پێویستە حیزب زۆر چالاکتر بێت لە سۆشیال میدیا و وەک ئامرازی سەرەکی بۆ ڕێکخستنی تۆڕ و هەڵمەتی جەماوەری و هەڵمەتی مەیدانی بەکاری بهێنێت.

خاڵی دواتر ئەوەیە کە حیزب زیاتر وەک ئیدیعاکارێکی دەسەڵاتی سیاسی لە ئاستی ماکرۆدا لە کۆمەڵگادا دەربکەوێت. مەنسوور حیکمەت لە باسی حیزب و کۆمەڵگادا ئاماژە بە خاڵەکانی وەک ئەوەی کە خەڵک دەبێ بوونی حیزب ببینن. دەبێت بوونی حیزب لە هەموو شەقام و هەموو قوتابخانە و زانکۆ و هەموو کارگەیەکدا دیار بێت. بێگومان ئەمە بەو مانایە نییە کە ئەو ئەندامەی حیزب خۆی ئاشکرا بکات، ئەمە هێشتا مومکین نییە، بەڵکو دروشمی حیزب و وتارەکانی حیزب و لافیتە و تراکتی حیزب و نووسینی دیواری حیزب لە هەموو شوێنێکدا دیار بێت و حەلقە و کۆڕی حیزبی و گردبوونەوە لەسەر تۆڕ و میدیا کۆمەڵایەتییەکاندا پێکەوە پەیوەندیدار بن و ئەم ئەرکانە ئەنجام بدەن. پێویستە لەم بوارانەدا زیاتر کار بکەین.

لە ئاستی ماکرۆدا ناوەندەکی کارەکانمان لە دەرەوەی وڵاتدایە. پێویستە لە بواری لۆبیکردندا چالاکتر کاربکەین. ئەمە دەمێکە سیاسەتی بایکۆتی کۆماری ئیسلامی بەرەوپێش دەبەین و ئێستا خەریکە ببێتە گوتارێکی گشتی و لە ئەنجامدا هێزەکانی دیکە بەشێکی لە بەرز دەکەنەوە. ئەمە بایکۆتی تەواوەتی کۆماری ئیسلامیمان دەوێت. لەم ئاڕاستەیەدا پێویستە زنجیرەیەک چالاکیی سەر شەقام و چالاکیی لۆبیکردن بە شێوەیەکی گشتگیرتر و بەردەوامتر لەوە دابنێین کە تا ئێستا کردوومانە.

بەڕای من ئەمانە بوارگەلێکن کە هێشتا بوار ماوە بۆ ئەوەی حزبی ئەمە چالاکتر بێت و باشتر بێت و خاڵە لاوازەکانی داپۆشێت.

١٩\٤\٢٠٢٣، ٣٠ی فەروەردینی ١٤٠٢